

Puolustusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle tietoturvallisuudesta Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen ja turvallisuussääntöjen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton kesken vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi tehdyn hallinnollisen järjestelyn ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehdyn tietoturvallisuussopimuksen irtisanomiseksi

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle tietoturvallisuudesta Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen ja turvallisuussääntöjen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton kesken vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi tehdyn hallinnollisen järjestelyn ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehdyn tietoturvallisuussopimuksen irtisanomiseksi (HE 4/2023 vp). Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lakimies Ville Salmi, ulkoministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Tuomas Hyvärinen, puolustusministeriö
- erikoissuunnittelija, tietoturvallisuusjohtaja Pekka Ylitalo, Pääesikunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunnan kannanotot

Yleistä

(1) Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyy tietoturvallisuudesta Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tehdyn sopimuksen ja turvallisuussäännöt sekä lain, jolla saatetaan voimaan sopimuksen ja turvallisuussääntöjen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Esityksessä ehdotetaan myös, että eduskunta antaa suostumuksensa siihen, että Suomi irtisanoo Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton kesken vaihdettavan turvallisuusluokitellun tiedon suojaamiseksi tehdyn hallinnollisen järjestelyn ja Pohjois-Atlantin liiton kanssa tehdyn tietoturvallisuussopi-

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2023 vp

muksen. Voimassa oleva Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton välillä tehty tietoturvaluussopimus allekirjoitettiin 22.9.1994 Suomen liittyttyä Naton rauhankumppanuusohjelmaan.

(2) Saadun selvityksen mukaan Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä vuonna 1997 tietoturvaluudesta tehty sopimus on osa Pohjois-Atlantin liiton oikeudellisesti sitovaa sopimuskehikkoa, johon Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvien uusien jäsenmaiden edellytetään sitoutuvan. Pohjois-Atlantin liiton kaikki nykyiset jäsenvaltiot ovat sopimuksen osapuolia. Monenvälinen sopimus korvaa Suomen kahdenväliset tietoturvaluusjärjestelyt Pohjois-Atlantin liiton kanssa. Tietoturvaluussopimus on yksi niistä kuudesta sopimuksesta, joihin Suomi on sitoutunut liittymään 12 kuukauden sisällä Pohjois-Atlantin sopimusta koskevan Suomen liittymiskirjan tallettamisesta. Puolustusvaliokunta pitää tärkeänä, että sopimus saadaan voimaan mahdollisimman nopeasti.

Merkittävimmät muutokset aiempaan sopimukseen

(3) Tietoturvaluussopimuksen mukaan tehokas poliittinen neuvottelu, yhteistyö sekä suunnittelupuolustusasioissa sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi edellyttävät turvallisuusluokitellun tiedon vaihtamista osapuolten välillä. Sen mahdollistaminen edellyttää määräyksiä turvallisuusluokitellun tiedon vastavuoroisesta suojaamisesta ja turvaamisesta, jolla varmistetaan turvallisuusluokitellun tiedon yhteinen suojauksen taso. Sopimus ei aseta osapuolille velvoitteita luovuttaa turvallisuusluokiteltua tietoa.

(4) Valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esiin nousseisiin näkemyksiin siitä, että lähes 30 vuotta kestäneen Nato-kumppanuuden myötä Suomella on hyvä käsitys siitä, miten liittokunnassa käsitellään turvallisuusluokiteltua tietoa, eikä liittyminen jäsenvaltioiden väliseen tietoturvaluussopimukseen näin ollen tuo turvallisuusluokitellun tiedon käsittelysääntöihin suuria muutoksia.

(5) Merkittävin muutos turvallisuusluokitellun tiedon vaihtamisessa on se, että Naton tietoturvaluussopimukseen liittyminen mahdollistaa ylimmän COSMIC TOP SECRET -turvallisuusluokan tiedon saamisen. Lisäksi Nato-jäsenyyden myötä saatavan ja vaihdettavan tiedon määrä lisääntyy merkittävästi, ja useammat valtionhallinnon viranomaiset tulevat saamaan ja käsittelemään Naton turvallisuusluokiteltua tietoa. Saadun selvityksen mukaan Nato-jäsenyys ja tietoturvaluussopimukseen liittyminen parantaa puolustusteollisuuden osallistumismahdollisuuksia hankintoihin ja tarjouskilpailuihin, jotka sisältävät Naton turvallisuusluokiteltua tietoa.

(6) Suomen viranomaisten turvallisuusluokitellun tiedon suojaamismenettelyt on havaittu Naton tekemissä säännöllisissä tarkastusvierailuissa toimiviksi. Valiokunta korostaa sitä näkökulmaa, että tietomäärien kasvaessa ja jaettaessa sitä useammille viranomaisille on jatkossakin syytä huolehtia riittävästä tietoturvaluustoimista, jotta luottamus säilyy Suomeen kansainvälisenä toimijana.

Tietoturvasopimuksen kustannukset ja vaikutus viranomaistoimintaan

(7) Hallituksen esityksessä on arvioitu myös uuden sopimuksen kustannuksia. Natoon liittyvän tiedon käsittelyn mahdollistavan korkeaa turvallisuutta edellyttävän tietojenkäsittely-ympäristön

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2023 vp

kehittämiskustannusten arvioidaan olevan noin 20 miljoonaa euroa vuosina 2023—2025. Lisäksi tietojenkäsittelytiloihin vaadittavat suojaukset tulevat aiheuttamaan uusia kustannuksia arviolta noin kuusi miljoonaa euroa kohdistuen pääsääntöisesti vuokrauskustannuksiin. Saadun selvityksen mukaan tietoturvaluusussopimus ei kuitenkaan suoranaisesti lisää valtion yhteisen korkeaa turvallisuutta edellyttävän tietojenkäsittely-ympäristön kustannuksia, koska vastaavat vaatimukset ovat olleet voimassa jo kumppanuusaikana.

(8) Naton turvallisuusluokiteltujen tietojen määrä ja käsittelytarve laajenee Nato-jäsenyyden myötä merkittävästi myös ulko- ja puolustushallinnon ulkopuolisiin viranomaisiin sekä yrityksiin. Hallituksen esityksessä todetaan, että neuvonta-, tarkastus- ja hyväksyntätöiden on arvioitu edellyttävän esimerkiksi Liikenne- ja viestintävirastossa pysyvästi lisäresursointitarpeita. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että kaikkien viranomaistoimijoiden resurssit ovat uuden tietoturvasopimuksen vaatimalla tasolla.

Eduskunnan tiedonsaantioikeus

(9) Eduskunnan tiedonsaanti- ja osallistumisoikeutta Nato-asioiden käsittelyyn kuvataan esityksen luvussa 2.4. Eduskunnalla on perustuslain 47 §:n mukaan oikeus saada valtioneuvostolta asioiden käsittelyssä tarvitsemansa tiedot. Säännös sisältää yhtäältä valtioneuvoston velvollisuuden oma-aloitteisesti toimittaa eduskunnan tarvitsemat tiedot ja toisaalta velvollisuuden toimittaa eduskunnan pyytämät tiedot (HE 1/1998 vp, s. 97).

(10) Asianomaisen ministerin tulee huolehtia siitä, että valiokunta tai muu eduskunnan toimielin saa viipymättä tarvitsemansa viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tiedot. Valiokunnan perustuslaissa säädetty yleinen tiedonsaantioikeus kattaa valtioneuvostolla ja ministeriöllä olevat salassa pidettävät tiedot. Valiokunta korostaa sitä näkökulmaa, että on eduskunnan yksinomaisessa toimivallassa arvioida, millaiset tiedot ovat tarpeellisia vireillä olevan asian käsittelyssä. Valtioneuvosto ei voi tällaista arviota tehdä eduskunnan puolesta.

(11) Valiokunta on aiemmin tarkastellut sitä, miten yhteistyö valtioneuvoston - erityisesti ulko- ja puolustusministeriön — ja puolustusvaliokunnan kanssa on toiminut (ks. Selvitys eduskunnan perustuslaissa turvatun tiedonsaantioikeuden toteutumisesta — PuVL 2/2020 vp — O 35/2020 vp). Valiokunta toi lausunnossa esiin, että pääsääntöisesti yhteistyö on toiminut hyvin (esimerkiksi HX-hankkeesta informointi).

(12) Valiokunta toistaa tässä yhteydessä edellä mainitussa lausunnossa esiin nostamansa huomion siitä, että eduskunnan tiedonsaantioikeus ei voi olla siitä kiinni, että valiokunnan puolelta osataan tehdä etukäteen oikeita kysymyksiä puolustuspolitiikan hoidosta, vaan valtioneuvoston pitää itse aktiivisesti täyttää tiedonantovelvoite. Erityisen tärkeää tämä on nyt, kun Suomen haakee Nato-maana omaa toimintalinjaansa liittokunnassa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2023 vp

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6.6.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Antti Häkkänen kok
varapuheenjohtaja Hanna Huttunen kesk
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Mika Kari sd
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Jukka Kopra kok
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Tuula Väättäinen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola